

Søren Clausen

Kina: de intellektuelle og reformpolitikken

Siden 1978 har Kinas intellektuelle oplevet en markant højnelse af deres sociale status og levestandard samt større tryghed og bedre mulighed for at artikulere synspunkter over for den politiske ledelse. I dag fremstår de intellektuelle som den sociale gruppe, der mest konsistent støtter den økonomisk-politiske reformproces. Denne udvikling har imidlertid aktualiseret en gammel konflikt mellem forskellige modeller for de intellektuelles funktionsmåde, i en epoke hvor Kina er blevet påtvunget fundamentale ændringer for at overleve i den moderne verden. På et generelt plan har Kinas intellektuelle, efter et århundredes omvæltninger, genvundet deres traditionelle rolle som samfundets moralske såvel som politiske elite, men ikke i en stabil form, og paradoksalt nok uden at sikre sig materielle privilegier, som kan måle sig med kollegernes i de øvrige socialistiske lande.

Udenlandske vurderinger af kinesiske politiske programmets popularitet eller mangel på samme har ofte lidt en krank skæbne. Der kan dog næppe være nogen tvivl om, at de økonomiske og politiske reformer siden 1978 har redet på en bølge af velvilje fra befolkningens side, i hvert fald i de første år af reformæraen. Ligeledes er det et rimeligt sikkert gæt, at de intellektuelle hører blandt reformpolitikens mest stabile og entusiastiske støtter. Det er i alt fald sikkert, at den politiske ledelse gerne vil opleve tingene på den måde; i propagandaens billedsprog er den bebrillede, hvidkittede videnskabsmand rykket ind blandt arbejdere, bønder og soldater i heroiserende fremstillinger, ofte som den største og forreste. Og tilliden gengældes i de mange positive tilkendegivelser fra intellektuelle institutioner og organisationer til den reformpolitiske tendens i ledelsen.

Men hvor afhængig er den politiske ledelse egentlig af popularitet og støtte fra bestemte befolkningsgrupper? Hvordan indgår sociale gruppers interesser i den politiske proces? Kan interesseartikulation overhovedet finde sted, og hvordan gør specielt de intellektuelle sig gældende i denne sammenhæng? En række analyser af sammenhængen mellem sociale interesser og politiske fraktioner har set dagens lys,¹ forskellige modeller er opstillet, men ingen enkelt model har formået at danne skole. Det er symptomatisk for feltet, at Lucien Pye i en af de nyere analyser af fraktionsmønstret i kinesisk politik (Pye, 1981) helt nedtoner interesseaspektet, idet fraktionerne beskrives som politisk diffuse netværk af personlige relationer med det primære formål at beskytte deltagerne i en usikker verden.

Problemerne med at identificere de processer (i den udstrækning de overhovedet findes!), hvorigennem samfundsmæssige interesser artikuleres og bearbejdes politisk, er et resultat af konsensus-ideologien i den traditionelle kinesiske politiske kultur. Den traditionelle politiske kultur, som i denne henseende på paradoksalt vis er blevet bekræftet og konsolideret af et halvt århundredes leninistisk/mao-

Søren Clausen

Kina: de intellektuelle og reformpolitikken

Siden 1978 har Kinas intellektuelle oplevet en markant højnelse af deres sociale status og levestandard samt større tryghed og bedre mulighed for at artikulere synspunkter over for den politiske ledelse. I dag fremstår de intellektuelle som den sociale gruppe, der mest konsistent støtter den økonomisk-politiske reformproces. Denne udvikling har imidlertid aktualiseret en gammel konflikt mellem forskellige modeller for de intellektuelles funktionsmåde, i en epoke hvor Kina er blevet påtvunget fundamentale ændringer for at overleve i den moderne verden. På et generelt plan har Kinas intellektuelle, efter et århundredes omvæltninger, genvundet deres traditionelle rolle som samfundets moralske såvel som politiske elite, men ikke i en stabil form, og paradoksalt nok uden at sikre sig materielle privilegier, som kan måle sig med kollegernes i de øvrige socialistiske lande.

Udenlandske vurderinger af kinesiske politiske programmets popularitet eller mangel på samme har ofte lidt en krank skæbne. Der kan dog næppe være nogen tvivl om, at de økonomiske og politiske reformer siden 1978 har redet på en bølge af velvilje fra befolkningens side, i hvert fald i de første år af reformæraen. Ligeledes er det et rimeligt sikkert gæt, at de intellektuelle hører blandt reformpolitikens mest stabile og entusiastiske støtter. Det er i alt fald sikkert, at den politiske ledelse gerne vil opleve tingene på den måde; i propagandaens billedsprog er den bebrillede, hvidkittede videnskabsmand rykket ind blandt arbejdere, bønder og soldater i heroiserende fremstillinger, ofte som den største og forreste. Og tilliden gengældes i de mange positive tilkendegivelser fra intellektuelle institutioner og organisationer til den reformpolitiske tendens i ledelsen.

Men hvor afhængig er den politiske ledelse egentlig af popularitet og støtte fra bestemte befolkningsgrupper? Hvordan indgår sociale gruppers interesser i den politiske proces? Kan interesseartikulation overhovedet finde sted, og hvordan gør specielt de intellektuelle sig gældende i denne sammenhæng? En række analyser af sammenhængen mellem sociale interesser og politiske fraktioner har set dagens lys,¹ forskellige modeller er opstillet, men ingen enkelt model har formået at danne skole. Det er symptomatisk for feltet, at Lucien Pye i en af de nyere analyser af fraktionsmønstret i kinesisk politik (Pye, 1981) helt nedtoner interesseaspektet, idet fraktionerne beskrives som politisk diffuse netværk af personlige relationer med det primære formål at beskytte deltagerne i en usikker verden.

Problemerne med at identificere de processer (i den udstrækning de overhovedet findes!), hvorigennem samfundsmæssige interesser artikuleres og bearbejdes politisk, er et resultat af konsensus-ideologien i den traditionelle kinesiske politiske kultur. Den traditionelle politiske kultur, som i denne henseende på paradoksalt vis er blevet bekræftet og konsolideret af et halvt århundredes leninistisk/mao-

istisk praksis, indebærer, at offentlige tilkendegivelser af uenighed med den etablerede konsensus i sig selv er af det onde og bør undertrykkes, ligesom særinteresser pr. definition betragtes som asociale. Gordon White's undersøgelse af den kinesiske lærerstand som politisk pressionsgruppe konkluderer om lærernes aktionsmuligheder i de perioder, hvor det politiske klima har været relativt uvenligt over for lærerne (dvs. de »radikale« perioder med maoistisk dominans): »I den udstrækning lærerne har været i stand til at gøre deres indflydelse gældende i disse perioder, har det været som negativ indflydelse. Gennem deres passivitet og tavse opposition har de hæmmet virkningerne af den officielle uddannelsespolitik« (White, 1981: 86).

Det er indlysende, at vi ikke skal lede efter regulære, stabile kanaler for interesseartikulation i de formelle organisationer for intellektuelle, såsom det Nationale Lærerforbund eller Den Kinesiske Teknisk-Videnskabelige Association, der jo primært fungerer efter leninistisk recept, som »transmissionsbånd« for implementering af statens politik. Vi skal heller ikke gøre os store forhåbninger om at finde uformelle strukturer, som på diskret vis kunne opfylde rollen som organ for interesseartikulation. En af de nyeste, stort anlagte undersøgelser af kinesiske intellektuelle må konstatere, til forfatterens egen overraskelse, at »i løbet af vores undersøgelser blev (de intellektuelles) svaghed med hensyn til horisontale professionelle eller interessegruppe bånd slående tydelig« (Hamrin & Cheek, 1986: 15).

Den gængse fremstilling af konflikterne mellem de intellektuelle på den ene side og partiet på den anden (Goldman, 1967, 1981; Moody, 1977) ser også ud til at rumme nogle begrænsninger. Grupper af intellektuelle har lidt meget under de store kampagner i Folkerepublikkens historie, ingen tvivl om det, men følgerne har været andre grupper af intellektuelle. Det største samlede anslag mod de intellektuelle – Anti-Højre kampagnen i 1957, hvor hundredtusinder af intellektuelle blev sat under en overvågning, som for manges vedkommende først er afsluttet i de seneste år – blev dirigeret af andre intellektuelle, især de såkaldte »9. december-folk«, intellektuelle, som sluttede sig til Partiet i slutningen af 1930'erne. Disse folk kom selv i ilden under Kulturrevolutionen (og »57'erne« fik en omgang til) af en ny gruppe Parti-interne intellektuelle, den kulturrevolutionære venstrefløj. I dag domineres de kulturelle, uddannelsesmæssige og videnskabelige apparater af rehabiliterede »57'ere« (som for eksempel kulturministeren, forfatteren Wang Meng), som dog må tage hensyn til de få overlevende »9. december-folk« (de fleste er døde eller døende af alder). Men »57'erne« er ikke en homogen gruppe, selvom de oftest opfatter sig selv som loyale over for socialismen; nogle har overtaget rollen som systemets vagthund, andre prøver at række over svælget til de ikke-etablerede intellektuelle.

Som det ses, gennemskæres kategorien »de intellektuelle« på kryds og tværs af skillelinier, som gør det umuligt at betragte dem som en sammenhængende interessegruppe. Parti-interne og -externe intellektuelle; veletablerede og marginale intellektuelle; professionelle eliter og symbol-jonglører; konforme og nonkonforme; på tværs af det hele nogle påfaldende tydelige generationsskel.

Bag alle disse mærkværdigheder ligger det historiske projekt: Kinas indplace-ring i den moderne verden; og her specielt omstruktureringen af den intellektuel-

le elites funktionsmåde. Det er en voldsom og abrupt historie, udspillet over nogle få årtier.

Frem til ca. 1890 reproducerede den kinesiske intellektuelle elite sig stort set upåvirket af mødet med den moderne verden, den konfucianske skabelon var intakt. Enkelt udtrykt er det en social model med kun to kategorier, åndsarbejdere og manuelt arbejdende, dvs. de intellektuelle herskere og deres undersåtter. Intellektuelle færdigheder var generelle snarere end specialiserede, drejede sig primært om moralske principper og dokumenteredes gennem centralt styrede eksaminer, hvorigennem embedsstanden løbende reproducerede sig selv.

I løbet af de næste par årtier, fra den kortvarige Reformbevægelse i 1898 til den kulturelle fornyelsesbevægelse omkring 1919 (»4. maj-bevægelsen«), sønderbrydes denne årtusindgamle skabelon fuldstændigt, i en forbløffende radikalitet og med et utroligt tempo.² Tidsånden blandt de unge intellektuelle præges, på den ene side, af dyb pessimisme med hensyn til Kinas muligheder for at overleve som nation, på den anden side af en desperat radikalisme i kritikken af den konfucianske arv, der konsekvent trakteres med gloser som »afsløre«, »knuse«, osv. Den nye tids intellektuelle, for hvem kun udenlandsk, praktisk orienteret viden forekom værdifuld, var pinagtigt klar over Kinas svagheder, og specielt pinagtigt opmærksom på, hvor lidt Kinas egne intellektuelle havde at tilbyde i denne kritiske situation.

Med den kulturelle fornyelsesbevægelse omkring 1919 og den dermed forbundne udvikling af en kinesisk nationalisme i moderne forstand, kom også en ny optimisme ind i den intellektuelle verden. Nok var de intellektuelles traditionelle rolle udspillet, men der var rigeligt brug for dem i en ny rolle som fødsels-hjælpere for en kinesisk genrejsning som nation i den moderne verden. Men hvordan? Allerede inden den kulturelle fornyelsesbevægelse kom til fuld udfoldelse i den nationalistiske bølge i 1919, var en spaltning i bevægelsen tydelig: en pragmatisk-moderat retning, tegnet frem for alt af filosofen Hu Shi, og en social-revolutionær, som i første runde blev repræsenteret af universitetsprofessorerne Chen Duxiu og Li Dazhao – den kinesiske kommunismes to åndelige fædre. Et historisk valg trængte sig på: på den ene side en amerikansk-inspireret, liberal model for de intellektuelles sociale funktion, med fokus på relativ autonomi, professionalisme, og frihed til kritik af magten; og på den anden side en sovjet-inspireret, bolsjevikisk model, der indebærer de intellektuelles selvudslettelse som selvstændig gruppe, og indrulleringen i de arbejdende massers revolutionære bevægelse.

Hu Shi bør have lov til selv at præsentere sit program:

»Vore virkelige fjender er fattigdom, sygdom, uvidenhed, grådighed og uorden... det er altså ikke problemer, som kan løses ved at ty til vold. Den sande revolutionære kamp imod disse fem fjender har kun en eneste vej at gå: vi må klart identificere vore fjender, klart se vore problemer i øjnene, og derpå samle de bedste talenter og intellektuelle begavelser, som landet råder over, uden forbehold overtage videnskabelig viden og metoder fra hele verden, og gradvist implementere bevidste reformer, under en bevidst ledelse, og således gradvist høste frugterne af uafbrudt reform...«. (Citeret fra Grieder, 1981: 330)

Over for Hu Shi's program, som jo nok gav de intellektuelles rolle nyt indhold, men ikke ændrede selve magtforholdet mellem samfundets ledere og masserne, foreslog Chen Duxiu at starte med at vende bøtten på hovedet: »I gamle dage sagde man, »åndsarbejderen hersker, den manuelt arbejdende adlyder«. Nu foreslår vi at vende forholdet om og sige, »den manuelt arbejdende hersker, og åndsarbejderen adlyder« (Grieder, 1981: 326). Ingen har bedre end Mao Zedong beskrevet det med denne model forbundne selvopgør:

»Jeg begyndte som studerende, og udviklede en studerendes vaner. Det forekom mig upassende at lave blot den mindste smule hårdt arbejde... På det tidspunkt følte jeg, at de intellektuelle var de eneste rene mennesker i verden... da jeg senere sluttede mig til arbejderne, bønderne og soldaterne, kom jeg efterhånden til at kende dem godt, og de kom også til at kende mig... Først da voksede jeg fra de borgerlige og småborgerlige følelser, som den borgerlige skole havde lært mig. (Jeg begyndte at føle) at de intellektuelle ikke blot var åndeligt urene på mange måder, men at de også fysisk var urene. De rene var nu engang arbejderne og bønderne – selvom deres hænder var sorte og deres fødder dækket af kolort, så var de immervæk renere end borgerskabet, stor- som småborgerskabet. Dette er, hvad jeg mener med at vokse fra sine følelser og skifte fra en klasse til en anden...« (Grieder, 1981: 282)

Ud over at citatet kaster nyttigt lys over Maos notoriske afsky for »ikke-reformerede« intellektuelle, og over hans anvendelse af klassebegrebet, er det en mønstergyldig beskrivelse af Partiets vilkår for optagelse i den revolutionære lejr. Generation efter generation af intellektuelle er gået denne vej. Nye generationer er blevet indrulleret, »vasket rene« gennem Rektifikationsbevægelsen 1942-44, Hu Feng kampagnen i 1954, osv. osv., og Kulturrevolutionen var Maos sidste stort anlagte forsøg på at holde processen i gang.

Men den anden model forsvandt aldrig fra arenaen, selvom mange af de oprindelige fortalere for den liberale tradition måtte drage i eksil 1949. Selv under de mest »radikale« perioder har Partiet ikke kunnet tilsidesætte den moderne verdens krav om professionalisme, specialisering og internationalisering af viden. I de faglige miljøer, som forvaltede disse funktioner, reproduceredes også uafvendeligt den hermed forbundne overbygning: de intellektuelle som fornuftens fortalere i samfundsanliggender, en fornuft, som principielt er uafhængig af politisk magt, og hvis naturlige rum er offentligheden.

I sidste instans er der tale om to uforenelige legitimationsformer. En leninistisk – men med konfucianske rødder – hvor de intellektuelles magtudøvelse begrundes med deres ansvar over for Historien, og hvor den Sande Lære, som forvaltes af de intellektuelle, er en enhedsideologi, som principielt gør krav på gyldighed inden for alle vidensfelter og alle aspekter af det sociale liv; og heroverfor en liberal, hvor begrundelsen ligger i en professionel viden, som hele tiden kvalificeres gennem videnskabelig fornyelse, og hvis grundlag derfor principielt må være pluralistisk. Og den liberale model står stærkere i Kina nu end nogensinde! Den ovenfor citerede passus fra Hu Shi kan den dag i dag bruges som motto af de fleste professionelle intellektuelle; det nye er, at opfattelsen i stigende grad rækker langt ind i Partiet – helt ind til Deng Xiaopings berømte »det er ligemeget, om katten er sort eller hvid...«.

Såvel i Partiets som i befolkningens sprogbrug er spaltningen mellem de to modeller for den intellektuelles funktionsmåde stiltiende anerkendt gennem definitionen af den intellektuelle som en »professionel« (kriterium: uddannelsesniveau), *der står uden for magten*. Og således opfatter de kinesiske intellektuelle selv situationen. Menigt partimedlemskab er helt legitimt, selv for anti-marxistiske intellektuelle (systemkritikeren Fang Lizhi er et eksempel) – det opfattes snarere som et tegn på mod. Men så snart den intellektuelle når frem til magtpositioner i det politiske centrum, fortaber han/hun titlen som intellektuel (zhishifenzi: »vidensperson«), og bliver i stedet kadre (ganbu), eller ligefrem mandarin (guan).

Professionelle eliter

Den traditionelle definition på en intellektuel i Kina er en person, som har afsluttet »højere mellemskoleeksamen«, hvilket svarer til 12 års skolegang (fra 1966 til 1978 dog kun 10). Med dette kriterium er der tale om en gruppe på ca. 25 millioner, som er totalt diffus og befinder sig på alle pladser i det sociale hierarki. I 1980'erne er der tendens til at stramme sprogbrugen; sociologer argumenterer for at hæve kriteriet til »mindst to års videregående uddannelse« (Shi Ping, 1985: 33), og i dagligt sprog støder man undertiden på udtrykket »xiao zhishifenzi« (»en lille intellektuel«) om den store hovedgruppe af intellektuelle, som kun har »højere mellem«, og som arbejder som funktionærer, underskolelærere og lignende. For en undersøgelse af de intellektuelles rolle som interessegruppe i de økonomiske reformer vil det være hensigtsmæssigt at koncentrere opmærksomheden i den anden ende af spektret, hos de »professionelle eliter«, hvor der er tale om en rimelig homogenitet og fælles interesser. Begrebet modsvarer udtrykket »højere intellektuelle« i kinesisk sprogbrug, og dækker personer i stillinger som universitetslektor og opefter, eller placering i tilsvarende ansættelse andetsteds, samt den kunstneriske elite. Der er tale om et stratum på en til to millioner mennesker – en præcis opgørelse er vanskelig at lave – som i det væsentlige varetager Kinas videnskabelige, kulturelle og teknologiske udvikling.

Den omtumlede skæbne, som de professionelle intellektuelle har haft i Den kinesiske Folkerepubliks historie, har sin konkrete oprindelse i »overtagelsesproblemet«: den intellektuelle arbejdskraft, som Folkerepublikken »arvede« fra det gamle regime – 2-3 millioner mennesker i alt – var for det store flertals vedkommende fremmed for Partiets idealer og arbejdsmetoder (Cheng & Li, 1983: 90). Specielt de professionelle eliter var endda »fremmed« i dobbelt forstand, idet mange var uddannet i udlandet. Partiets politik over for disse intellektuelle udmøntedes i første halvdel af 1950'erne i slogan'et »udnytte og omforme«. »Omformningen« skete gennem selektive kampagner, hvor grænserne blev defineret gennem kritik af enkeltstående intellektuelle personer eller tendenser. Sammenlignet med senere perioder var det imidlertid en periode præget af betydelig good-will hos de »overtagne« intellektuelle, og uden massiv repression mod disse.

I januar 1956 kunne Zhou Enlai i en rapport til Centralkomiteen betegne »omformningen« som i hovedsagen vellykket afsluttet: hovedparten af de »overtagne« intellektuelle kunne nu betragtes som en del af arbejderklassen. Herefter burde

de intellektuelle have større professionel autoritet, bedre materielle levevilkår samt regulære advancementsstrukturer. Endvidere anbefalede Zhou, at langt flere intellektuelle rekrutteredes til partimedlemskab, og han foreslog som mål, at en tredjedel af de »højere intellektuelle« skulle være rekrutteret inden 1963 (Zhou Enlai, 1956: 139). Zhous tale var optakten til en vidtgående kampagne gennem 1956 og en del af 1957 for mobilisering og kooptering af de intellektuelle, et »historisk kompromis«, som med Maos »Hundrede Blomster«-slogan fra maj 1956 blev tilføjet en dimension af begyndende videnskabelig og kulturel pluralisme.

Den nye stil fik imidlertid en brutal afslutning i sommeren 1957 med »Anti-Højre« kampagnen, som kom til at udgøre en ideologisk optakt til det Store Spring Fremad i 1958-59. Mellem en halv og en hel million mennesker fik stemplet »højreelement«, og de intellektuelle udgjorde langt den største enkeltgruppe i denne suspekte kategori. Specielt gik det hårdt ud over intellektuelle fra de demokratiske småpartier, men også nyrekrutterede intellektuelle KKP-medlemmer fik kærligheden at føle.³ Mange fik lov til at bære »højreelement«-stigmaet helt frem til de seneste år, med alle de ubehageligheder det indebar (konstant opsyn, chikanerier, osv.). En opgørelse i 1982 over »high-level intellectuals in state organs in Peking« viste, at over 90 pct. af de oprindelige »højreelementer« nu var blevet befriet for denne betegnelse (White III, 1984: 20) – men altså stadig ikke alle!

Siden da har den officielle holdning over for de intellektuelle fulgt svingningerne mellem »moderat« og »radikal« politisk dominans, med genoptagelse af »udnytte og omforme«-princippet i perioder med radikal dominans, og større vægt på professionel kompetence i perioder med moderat dominans. I årene efter det Store Springs fallit, 1961-64, blev elementer af den liberale politik fra 1956-57 genoplivet, for dog snart at blive afløst af Kulturrevolutionens ekstreme mistænkeliggørelse af intellektuelle, og herunder især de professionelle eliter. Bortset fra nogle ganske få særlige forskningsområder (for eksempel kernefysik), som blev beskyttet mod Kulturrevolutionens kværn af regeringen, blev stort set alle intellektuelle berørt af bevægelsen, jo højere placering i det intellektuelle hierarki, desto alvorligere. For almindelige universitetslærere var normen et til to års landarbejde, mens fremtrædende forskere og kendte kulturarbejdere ofte måtte døje en tilsvarende periode af regulær indespærring og/eller mishandling, efterfulgt af 2-4 års landarbejde.

Mildere vinde i 1972-73 (perioden efter Lin Biaos fald) blev i midten af 1970'erne afløst af den kulturrevolutionære fløjs sidste forsøg på at konsolidere institutioner og idealer fra Kulturrevolutionens første år. Sideløbende hermed udviklede Deng Xiaoping i sin rolle som stedfortræder for den dødsmerkede Zhou Enlai et moderniseringsprogram, som indbefattede rehabilitering af de professionelle eliter. I magtkampen mellem Zhous død i januar 1976 og Maos i september samme år tabte Deng første runde, men vandt derefter anden runde i overgangsperioden 1977-78. I 1978 kunne Deng atter indmelde de intellektuelle kollektivt i arbejderklassen, som Zhou Enlai havde foreslået 22 år tidligere. De intellektuelles nye status blev bekræftet af daværende partiformand Hu Yaobang på 12. KKP-kongres i september 1982, der definerede de intellektuelle som »en af de tre

væsentlige sociale kræfter«. Få måneder senere blev formuleringen med »tre kræfter« gentaget i selveste forfatningen. Nuancerne mellem Dengs »intellektuelle er en del af arbejderklassen«-formulering og Hus/forfatningens »intellektuelle som en af de tre væsentlige sociale kræfter« kan tolkes som både en promovering eller det modsatte. På den ene side må det forekomme mange intellektuelle mere tilfredsstillende at blive rubriceret som en selvstændig social kraft; på den anden side er arbejderklassen jo teoretisk set den herskende klasse, og faktorernes rækkefølge i opremsningen af »arbejdere, bønder og intellektuelle« er ikke nødvendigvis tilfældig.

En samlet opgørelse over de professionelle elitors lidelser fra »Anti-Højre« i 1957 til den kulturrevolutionære fløjs fald i 1976 er umulig at lave – og de fleste af disse lidelser er jo heller ikke kvantificerbare. I en opstilling baseret på et relativt begrænset statistisk materiale når W. L. Parish og M. K. Whyte frem til, at 33 pct. af alle intellektuelle med universitetseksamen blev udsat for offentlig kritik i den nævnte periode, og en tredjedel af disse – 11 pct. af totalen – blev dømt og straffet regulært for politiske fejltagelser (Parish & Whyte, 1984: 282). De samme tal gælder også for kategorien »højerestående professionelle intellektuelle«, som jo meget overlappede den første. Over halvdelen af de 2000 intellektuelle ansat i det Socialvidenskabelige Akademi oplevede i denne periode at være i »politiske vanskeligheder« (White III, 1984: 21). – Det kan trygt formodes, at de mere kreative blandt de intellektuelle på det Socialvidenskabelige Akademi var absolut overrepræsenteret i kategorien »politiske vanskeligheder«.

Professionelle eliter og den politiske proces: nogle eksempler

Den politiske struktur i Kina giver ikke de intellektuelle store muligheder for at gøre interesser gældende som en samlet, socio-økonomisk gruppe. Det er til gengæld nærliggende at antage, at der inden for de enkelte politiske felter foregår en politisk proces, hvor de professionelle eliter, qua professionelle, har mulighed for at påvirke formulering og implementering af policy på deres fagområde. Vilkaårene er imidlertid meget forskellige fra område til område, og i stedet for generelle betragtninger vil det være hensigtsmæssigt at se på nogle konkrete eksempler.

Økonomerne

Økonomerne er den faggruppe, hvis arbejde har de mest tydelige og direkte implikationer for det politiske centrum, specielt da i en æra som den nuværende, hvor økonomisk udvikling har prioritet i en klasse helt for sig selv. Og med baggrund i optræning inden for marxistisk politisk økonomi taler økonomerne samme sprog som deres politiske chefer, de refererer til de samme kilder, som magten henter sin legitimation i – ja, de udgør ligefrem et potentielt alternativ i så henseende, akademiske skriftkloge over for de gamle revolutionære skriftkloge. I betragtning af den faglige nærhed mellem økonomer og det politiske centrum er det måske ikke så mærkeligt, at økonomerne er den professionelle elite, som har produceret færrest dissidenter: på den ene side er selektion og overvågning givetvis mere effektiv, hvad økonomerne angår, på den anden side er der også forholdsvis gode muligheder for at gøre sig gældende inden for systemets rammer.

Til gengæld kan man godt undre sig over den høje grad af kontinuitet inden for den økonomiske elite. I betragtning af, at økonomerne som regel har haft en vigtig rolle i forbindelse med hvert større politik-skift i Folkerepublikkens historie – intern debat, formulering, fremlæggelse af den nye politik, osv. – skulle man forvente, at økonomerne måtte lide under tidernes skiften lige så vel som aktørerne i det politiske centrum. Men overlevelsesprocenten er faktisk usædvanlig stor blandt kinesiske økonomer. Selv under Kulturrevolutionen slap økonomerne relativt »billigt« (bortset fra Sun Yefang, der allerede i 1964 blev fordømt som »Kinas Libermann« og blev holdt som fange i 14 år, samt enkelte lignende tilfælde). Da den post-maoistiske æras Nye Økonomiske Politik begyndte at tage form i 1978, var de økonomer, som debatterede denne nye politik og udlagde den for folket, gamle kendinge for publikum. En af de vigtigste af disse økonomer, Xue Muqiao, har været med hele vejen og har produceret økonomisk teori til vidt forskellige politiske ledelser; uden egentlig at være inkonsekvent – for der er faktisk en indre konsistens i hans økonomiske tænkning – har han haft en bemærkelsesværdig evne til at tilpasse sig, en evne, han deler med mange andre økonomer. Men i denne »evne« afslører økonomernes største svaghed sig også: de har svært ved at blive taget alvorligt. Som Deng Liqun, der på det tidspunkt fungerede som »opsynsmand« for den økonomiske forskning på det Socialvidenskabelige Akademi, udtrykte sagen i 1979:

»Vi (økonomer) har vænnet os til at gå fra begreb til begreb, fra citat til citat; dette må laves om... Der er dem, der blot kopierer hinanden og gentager andres synspunkter, uden at komme med nye ord eller nyt materiale. De kammerater, som laver praktisk arbejde (embedsmændene i de økonomiske ministerier og organer) føler, at det gør ingen forskel, om man har denne form for forskning eller ej...« (Citeret fra Halpern, 1986: 136-37)

I årtier har økonomernes vigtigste opgave været at fungere som ideologiske fejermænd; de har opfanget og bearbejdet de politisk-økonomiske strategier, som blev debatteret i det politiske centrum, filet på disse strategiers økonomisk-teoretiske og marxistisk-teoretiske konsistens og leveret dem tilbage til det politiske centrum (eller til den akademiske offentlighed). I denne funktion har de ofte tjent som talerør og kuglestøbere for enkeltfraktioner eller enkeltpersoner i det politiske centrum; så meget desto mere bemærkelsesværdig er den høje overlevelsesrate. En del af forklaringen herpå – ud over den ovennævnte tilpasningsevne – kan være det enkle forhold, at økonomisk sagkundskab er en mangelvare.

Vældige forandringer i økonomernes funktionsmåde og politiske rolle har været undervejs siden 1978. Disse forandringer har to hovedbestanddele:

1. En differentiering af det faglige felt, således at den oprindelige fælles substans – »politisk økonomi« – efterhånden reduceres til et ydmygt specialstudium (samt en luftig ramme for de øvrige grene), mens hovedparten af energien søger ind på nye felter som »udviklingsøkonomi«, »landbrugsøkonomi«, »management økonomi«, osv., altså fagøkonomiske felter, som ikke på forhånd er defineret inden for den marxistisk-stalinistiske »politiske økonomi«, og som derfor heller ikke er underlagt de snævre bindinger til den officielle ideologi (jfr. Clausen, 1983).

2. En solid akademisk infrastruktur for fagøkonomerne, dvs. større tryk, og dermed bedre muligheder for nytænkning, relativ pluralisme mv. Sideløbende hermed foregår en gradvis institutionalisering af fagøkonomisk deltagelse i den politiske formuleringsproces.

Hvad angår sidstnævnte aspekt, kan man ifølge Nina Halpern skelne mellem tre faser i tiden siden 1978. I den første fase, 1978-79, konsolideres den fagøkonomiske infrastruktur på det Socialvidenskabelige Akademi og de enkelte universiteter, men økonomerne er stadig ikke systematisk involveret i den centrale politiske proces, hvor forskellige økonomiske alternativer diskuteres. I anden fase, 1979-80, ser vi de første eksperimenter med hensyn til en sådan deltagelse; i marts 1979 oprettedes under Statsrådet en Finans- og Økonomisk Kommission (ledet af Chen Yun, af mange opfattet som Deng Xiaopings hovedrival inden for den økonomiske ledelse siden 1978), og denne kommission oprettede fire »undersøgelsesgrupper« med blandet repræsentation af såvel bureaukrater som fagøkonomer fra det Socialvidenskabelige Akademi. Her kunne økonomerne for første gang gøre sig gældende med en formel status inden for hørevidde af den centrale politiske beslutningsproces. Imidlertid løb den nævnte kommission mere eller mindre ud i sandet, og med den også de nævnte fire grupper. Først i den tredje fase, fra efteråret 1980 og fremefter, opnår økonomer fast tilknytning til organer, som er centrale for den politiske beslutningsproces. Det sker i første omgang gennem etablering af et Økonomisk Forskningscenter direkte under Statsrådet, bemannet med professionelle økonomer (og ledet af ovennævnte Xue Muqiao). I 1981 bliver et Teknisk-økonomisk Forskningscenter på lignende vis oprettet under Statsrådet, og i 1982 oprettes et Landbrugsudviklings-center under ledelse af Du Runsheng. Samme år opstod det indtil nu vigtigste organ for kommunikation mellem professionelle økonomer og politikere: Kommissionen for Økonomisk Strukturreform, ledet af premierminister Zhao Ziyang (Halpern, 1986: 137 ff.).

Som sagerne står i dag, er problemet for Kinas økonomer ikke længere det at blive hørt; deres adgang til den centrale politiske proces er ikke væsentligt ringere end for eksempel deres amerikanske – eller danske – kolleger. Problemet er, om de har noget at sige. Tendensen til blot at bekræfte de politiske chefers økonomiske strategier ligger stadig dybt i sjælen, især hos de ældre økonomer, som har opnået adgang til magtens hellige haller. Endvidere er selve det gods, hvormed økonomer kan imponere politikere – statistikker, konsekvensberegninger, osv. – endnu kun ganske spinkelt udviklet i Kina. Kvantitativ økonomi er kun i sin vorden. Statistisk materiale er, trods store forbedringer, stadig af ringe kvalitet, og visse dele af det statistiske arbejde kan selv økonomer ikke få adgang til.

Teknisk-videnskabelige eliter

De teknisk-videnskabelige eliter befinder sig langt mere perifert i forhold til den centrale politiske proces end økonomerne; deres politiske arbejdsgivere må i sagens natur være »waihang«, dvs. uden faglig kompetence. Der er heller ikke de samme bindinger i forhold til marxistisk-stalinistisk ortodoksi, selvom fromme henvisninger til Engels' *Dialektik der Natur* stadig forekommer (specielt under

de tilbagevendende kampagner op gennem 1980'erne mod »borgerlig liberalisme«).

De teknisk-videnskabelige elitors politiske muligheder er af en anden kvalitet end økonomernes: hvor økonomerne er forholdsvis tæt på den politiske proces (hvis de ellers har noget at sige), er de teknisk-videnskabelige elitors primære påvirkningsmulighed i implementeringsfasen. Og deres potentielle konflikter med det politiske centrum er også specifikke, med begrænsningerne på internationalt samarbejde som et af de vigtigste.

Internationale kontakter er blevet mangedoblet i løbet af de seneste få år. En opgørelse i 1986 viste, at ud af de 1,8 millioner medlemmer i Den Kinesiske Teknisk-Videnskabelige Association (CAST) havde 30.000 deltaget i internationale symposier eller bilaterale møder, afholdt i Kina, og mere end 1.200 havde deltaget i sådanne arrangementer udenlands (*Beijing Review*, 13. oktober 1986: 14 f.). En nok så vigtig side af de forbedrede kontaktmuligheder mellem det kinesiske og det internationale videnskabelige forskningsmiljø er langtids-studieophold ved udenlandske universiteter for kinesiske studerende og forskere, et program som omfatter adskillige tusinde af Kinas mest lovende forskere. I begge former for kontakt viser det sig dog at have åbnet en Pandoras æske. Bag de 1.200 personer, som har deltaget i internationale symposier udenlands, står mange tusinder i kø for at opnå den samme mulighed, og kinesiske videnskabsfolk forfølger som enkeltpersoner alle mulige strategier for at opnå invitation fra en udenlandsk forskningsinstitution, hvorved fornuftig planlægning af de internationale kontakter umuliggøres; endnu alvorligere er tabskontoen vedrørende langtids-studieophold i udlandet, idet en meget betydelig del af de kinesiske studerende/forskere – i nogle lande mellem en fjerdedel og halvdelen – trækker deres hjemvenden ud i det uendelige. Svælget mellem Kina og Vesten med hensyn til forskningsfaciliteter, materiel levestandard mv. er svært at negligere.

De teknisk-videnskabelige eliter hører ellers til de mest privilegerede blandt alle intellektuelle, hvad angår arbejdsforhold, løn, og øvrige materielle kår; og man hører ofte misundelige suk fra samfundsvidenskabsfolk, sprogforskere og andre akademiske faggrupper. Også i adgangen til kontakt med magtens centrum kan de teknisk-videnskabelige eliter snart måle sig med for eksempel de ovenfor beskrevne økonomer; højtstående CAST-medlemmer deltager regulært i mange forskellige kommissioner under Statsrådet, og omvendt har de øverste partibosser, som foregangsmænd for hele Partiet, været tvangsindlagt til at påhøre videnskabelige foredragsrækker om emner som rumteknologi, matematik, miljøbeskyttelse, osv. (White III, 1984: 22-23).

Men selvom Partiet gør sit yderste for at integrere og kooptere de teknisk-videnskabelige eliter, er der en latent modsigelse mellem de to parter. Grundet deres faglige situation, som varetager af et vidensområde, der pr. definition ligger uden for det politiske (i snæver forstand), men som alligevel er yderst samfundsrelevant, er de teknisk-videnskabelige eliter de naturlige arvtagere til den »liberale« gren af den nye type intellektuelle, som fremstod i 4. maj-bevægelsen i 1919, traditionen fra Hu Shi, som beskrevet i det foranstående. Og det er derfor ikke så mærkeligt, at Kinas pt. mest kendte systemkritiker, Fang Lizhi, er fysiker. Fang

Lizhi, der fungerede som vicerector ved Universitetet for Videnskab og Teknologi i Hefei indtil sin afskedigelse (og eksklusion fra Partiet) i januar 1987, blev af Partiet opfattet som ideologisk bagmand bag studenterdemonstrationerne i slutningen af 1986, den »2. demokratibevægelse«. I november 1986 sagde Fang i en tale holdt på Jiaotong Universitetet i Shanghai blandt andet:

»Den afgørende faktor, når man skal se på stabiliteten i folks tilværelse og samfundets udvikling er, hvorvidt de intellektuelle som en gruppe er tilstrækkeligt bevidste om demokrati og om sig selv til at gøre en aktiv indsats for deres rettigheder... I 50'erne blomstrede idealismen blandt kinesiske intellektuelle. Det var værdifuldt. Men den generation var meget påvirket af kravet om lydighed. Uanset hvordan de blev behandlet, arbejdede de hårdt uden at protestere. Den holdning gavner ikke vores samfund. Man skal stræbe efter at få sin ret. Det er på tide vi laver om på den intellektuelle type fra 1950'erne... De intellektuelle skal ikke skjule den styrke de besidder«. (*Politiken*, 28. januar 1987)

At Fangs synspunkter ikke er aldeles isolerede og urepræsentative dokumenteres af den detaljerede kritik mod ham, som så dagens lys i den kinesiske presse i begyndelsen af 1987.⁴ Siden sin fyring har Fang skærpet sin kritik af systemet, som det for eksempel kom til udtryk i et interview til *Der Spiegel* i efteråret 1987. Ud over at gentage sine synspunkter med hensyn til de intellektuelle og demokratiet, kom Fang her også ind på den latente konflikt mellem moderne naturvidenskab og den marxistiske enhedsideologi:

»At marxismen ikke mere er til megen nytte, er en ubestridelig sandhed. Som videnskabsmand kan jeg bevise det. Det fleste svar, som marxismen kan give på naturvidenskabens spørgsmål, er blevet overhalet af udviklingen, nogle af dem er sågar fuldstændig forkerte. Det står fast. Hvad Marxismen har at sige til naturvidenskaben stammer fra Engels' bog »Naturens Dialektik«. På næsten hver eneste side i denne bog kan man finde uaktuelt eller sågar helt forkert materiale«. (*Der Spiegel*, nr. 31, 1987: 103)

Rekonstruktionen af den klassiske enhedsideologi i den »radikale« gren af 4. maj-bevægelsens regi, med marxismen som ramme i stedet for den traditionelle konfucianisme, er altså ikke en endegyldig løsning. De argumenter, folk som Fang Lizhi nu retter mod enhedsideologien, er en nøjagtig gentagelse af de første moderne kinesiske intellektuelles angreb på den konfucianske enhedsideologi i perioden op til 1919.

Den kreative intelligentsia

De kunstneriske og litterære eliter repræsenterer den mest akutte antagonisme mellem den politiske magt og fagligt definerede grupper af intellektuelle. Her er de historiske traumer størst (ingen andre led så frygteligt under Kulturrevolutionen), og konflikten omkring enhedsideologien mest prægnant. Hvor der blandt naturvidenskabsfolk lurer en latent konflikt i forhold til enhedsideologien, er et brud med denne enhedsideologi en direkte eksistensbetingelse for de kunstneriske og litterære eliter, som derfor har en spydspids-funktion i så henseende.

Historisk har kinesisk kommunistisk kulturpolitik været defineret af Maos dictum fra 1942: Kunst og litteratur skal tjene folket, og er underordnet politikken.

I »normale« perioder blev styringen af kulturarbejderne forvaltet gennem selektive kampagner, hvor kritikken af enkelte kunstnere skulle tjene som et signal til den store masse af kunstnere og forfattere (»at dræbe en kylling for at skræmme aben«). Men under Kulturrevolutionen gik systemet grassat, med det resultat at kulturproduktionen gik mere eller mindre i stå. I bestræbelserne på at opnå en »normalisering« af den kinesiske socialisme, herunder udnyttelse af de kunstneriske elitors afsky for Kulturrevolutionen i en ekstensiv kritik af denne, var den post-maoistiske politiske ledelse interesseret i at træffe vidtgående forholdsregler til at forbedre kulturarbejdernes forhold og skabe en positiv dialog mellem politisk magt og kulturliv. Deng Xiaopings og Hu Yaobangs taler til et forfatterforum i februar 1980 betegner i så henseende et historisk kompromis. Det blev her antydnet, at kunst og litteratur er »relativt uafhængig« af politik, altså en ophævelse af den maoistiske grundsætning for forholdet mellem Parti og kulturarbejdere (Goodman, 1986: 134 f.).

Det egentlige initiativ lå – og ligger – dog hos kunstnerne. Efter at have opfyldt sin samfundspligt med den såkaldte »ar-litteratur« (dvs. omhandlende arrener fra Kulturrevolutionen) i 1977-78 begyndte stribevis af kulturarbejdere at bane sig vej ind på en række tabu-områder, dels moralske (beskrivelser af kærlighed, erotik, osv.), dels politiske, med kritik af »skyggesider« ved den kinesiske socialisme, som ikke blot kunne knyttes til Kulturrevolutionen, men til systemet som helhed. Den politiske ledelse har besvaret denne udfordring på to måder: negativt, gennem kritik og censur, og positivt, gennem yderligere tilnærmelser og indrømmelser.

Hvad førstnævnte aspekt angår, har der siden 1978 været tre kampagner mod de kunstnere, som »går for vidt«: kampagnen mod borgerlig liberalisering i 1981, kampagnen mod »åndelig forurening« i 1983, og senest en ny kampagne mod »borgerlig liberalisme« i 1987. I hver af disse kampagner er enkelte forfattere blevet trukket ud til offentlig fordømmelse, fra Bai Hua i 1981 til Wang Ruowang i 1987. Heri er der intet nyt. Mønsteret er nøjagtig det samme som i 1950ernes Kina. Det nye er, at kampagnerne uden undtagelse er endt i fiasko.

Det er stort set ikke lykkedes at få repræsentative, toneangivende kunstnere til at støtte kampagnerne gennem en kritik af deres uheldige kolleger, som det ellers skete rutinemæssigt førhen. En enkelt undtagelse er den kendte (nu afdøde) kvindelige forfatter Ding Ling, som udtalte sin støtte til kampagnen mod »åndelig forurening« i 1983; formodentlig som resultat heraf blev hun ved det hemmelige valg til sekretariatet for Forfatterforbundet i januar 1984 kun med nød og næppe genvalgt, og hun omtaltes i private samtaler med kunstnere negativt siden da (Wedell-Wedellsborg, 1988).

Kampagnen mod Bai Hua – hvis hovedværk *Bitter kærlighed* beskriver, hvorledes de intellektuelles kærlighed til fædrelandet kun i alt for ringe grad gengældtes – endte med en lige så slående fiasko, da Bai Hua nægtede at lave selvkritik på de afgørende punkter – og den politiske ledelse måtte acceptere dette og indstille kritikken. Den aktuelle kampagne mod borgerlig liberalisering har indtil nu ikke klaret sig bedre end de forrige; kunstnerne svarer med tavshed eller åben modsigelse. De stærkt kritiske bemærkninger, som den kvindelige forfatter Zhang Jie

fremførte under sit besøg i Danmark i august 1987 (se *Information*, 4. september 1987), er i så henseende repræsentative snarere end ekstreme. Kunstnernes traditionelle frygt for politisk kritik er faktisk på vej til at blive afløst af det modsatte: offentlig kritik medfører dels prestige blandt kollegerne, dels stor læserbevågenhed.

Hvad det positive aspekt angår, er udnævnelsen af den kendte, progressive forfatter Wang Meng til kulturminister i 1986 det mest slående eksempel. Wang Meng (som selv blev fordømt som højreelement i 1957) er en forgrundsfigur med hensyn til stilmæssig fornyelse i kinesisk litteratur og kendes især for sin egen variant af »stream of consciousness«-teknikken. Som kulturminister fungerer han – så vidt han nu har mulighed for det – som beskytter for kontroversielle kunstnere. Begrænsningerne i hans magt fremgår dog af 1987-kampagnen mod borgerlig liberalisme, hvor han ikke har været i stand til at forhindre kritikken af andre »gamle 57ere« som Wang Ruowang og Liu Binyan. Til gengæld er det indtrykket fra private samtaler med kinesiske kulturarbejdere, at modstanden mod denne kritik er universel.

Den relative frihed, kinesiske kunstnere nu nyder – kan den ikke blot trækkes tilbage igen, hvis det bliver for broget for den politiske ledelse? Næppe. Dels er de materielle produktionsvilkår irreversibelt forandret, med et meget bredt felt af litterære tidsskrifter og andre publikationskanaler, som det ville være umuligt at styre centralt. Dels er den subjektive forandring for længst forbi det punkt, hvor flokken kan kaldes til orden blot ved at statuere et par eksempler. Goodman definerer kulturarbejdernes nyvundne relative autonomi som en langt højere grad af kontrol med indhold og stil; frihed til at arbejde – hvis de ønsker det – uden direkte politisk overvågning; og muligheden for at gå fra det ene forlag til det andet, eller fra det ene tidsskrift til det andet, og således sikre sig udgivelse af deres produkter (Goodman, 1986: 131).

Problemfelter

I det ovenstående er tre eksempler på professionelle eliter beskrevet ud fra det synspunkt, at de intellektuelles politiske påvirkningsmuligheder, herunder holdningerne til reformerne, primært struktureres i de specifikke faglige sammenhænge, hvori disse intellektuelle indgår. I alle tre eksempler er der tale om grupper, som varmt støtter reformprocessen, men de gør det på forskellig måde og med forskellige motiver. Herudover repræsenterer de hele spektret af loyalitet over for systemet, fra de forholdsvis veltilpassede økonomer til de uregerlige kunstnere.

Men der er dog også generelle problemfelter, som går på tværs af faggrupperne, og som berører de intellektuelle i bred forstand.

Vigtigst blandt disse er levestandard-problemet. Intellektuelle i bred forstand er en lavtlønsgruppe i Kina. Dokumentation af dette forhold er en yndlingsbeskæftigelse for kinesiske sociologer. Således viste en opgørelse i 1978, at hvor den gennemsnitlige årsløn i industrien lå på 683 yuan, og i bygningsbranchen på 748 yuan, så var gennemsnitslønnen for ansatte i undervisningssektoren 559 yuan (Shi Ping, 1983: 9). Heri er bonus ikke medregnet, så selvom lærerlønningerne

er blevet reguleret flere gange siden da, er relationerne formodentlig de samme i dag, eftersom industriarbejdere og lignende har haft en betydelig lønfremgang gennem udviklingen af bonussystemet.

De professionelle eliter har naturligvis et lønniveau over gennemsnittet (en universitetsprofessor tjener pt. omkring 200 yuan, svarende til ca. 400 kr., om måneden), men der er ikke tale om en markant privilegeret gruppe; en dygtig landmand, faglært arbejder, eller selvstændig erhvervsdrivende kan tjene meget mere. Hertil kommer, at selv de professionelle eliter deler vilkår med alle andre statsansatte, hvad angår boligmangel og lignende elementære forhold.

Hvad angår karrieremuligheder, er der uden tvivl sket store forbedringer i det sidste tiår. Den kinesiske presse bugner af succes-historier om professionelle intellektuelle, som udnævnes til ledelsesfunktioner. Men bag de glade nyheder gemmer sig et gammelt problem: den ofte irrationelle joballokering. Der er af gode grunde ikke statistisk materiale til belysning af dette, men mange enkelttilfælde kaster lys på de problemer, den statslige distribution af akademisk arbejdskraft skaber ved fejlplacering af intellektuelle. Der findes mange eksempler på helt absurde placeringer, som økonomer, der bliver sat til museumsarbejde, mens historikeren bliver sat til regnskabsføring. Ligeså inden for de enkelte institutioner, hvor de intellektuelle ofte placeres uden hensyn til deres egentlige kvalifikationsområde. Disse problemer skærpes af systemets rigiditet; det er vanskeligt at skifte jobfunktion inden for sin enhed og endnu sværere at blive overflyttet til en anden enhed.

Det vil med baggrund i disse problemer være rimeligt at antage, at de intellektuelle i bred forstand støtter de aspekter af reformpolitikken, som sigter mod etablering af et egentligt arbejdsmarked med større mobilitet og fleksibilitet. Men paradoksalt nok udgør de intellektuelle selv et problem i så henseende. En kronisk vanskelighed for den kinesiske arbejdsmarkedspolitik er problemet med at skaffe kvalificeret arbejdskraft til de upopulære, fjerntliggende, klimatiske ubehagelige regioner. Den fortsatte eksistens af en central, statslig jobfordeling er blandt andet begrundet i netop dette forhold. Ganske vist kan økonomiske incitamenter langt hen ad vejen lette overgangen fra statslig fordeling af arbejdskraften til et mere fleksibelt arbejdsmarked; men netop de intellektuelle er svære at lokke med sådanne incitamenter. For dem vil tabet af kontakt til storbykulturen ofte være et tab, som intet kan kompensere for. Deres faglige liv og karrieremuligheder står på spil, for ikke at tale om slægten: hvordan skal deres afkom få en ordentlig uddannelse i en fjern afkrog af riget?

De fleste af de ovennævnte problemer deler de kinesiske intellektuelle i hovedsagen med hele bybefolkningen. Til gengæld har de intellektuelle et privilegium, som ikke er særlig synligt, men til gengæld måske det allervigtigste: muligheden for at reproducere sig selv som intellektuel elite. En undersøgelse af sociale determinanter for videregående uddannelse i tiden op til 1966 konkluderer nøgternt: »Fædre i velbetalte jobs og med høj uddannelse fik børn, som havde tendens til at komme langt i uddannelsessystemet« (Parish & Whyte, 1984: 51). Kulturrevolutionen søgte netop at ændre dette forhold, men efter 1976 er det »normale« mønster – at højtuddannede forældres børn har de bedste muligheder med hen-

syn til uddannelse – genetableret med forbløffende fart (Thøgersen, 1987: 87). Dette forhold er givetvis blandt de mest effektive faktorer, som integrerer kinesiske intellektuelle i systemet og sikrer loyalitet over for den post-maoistiske politiske linie.

Konklusion

Det er givet, at de kinesiske intellektuelle er en væsentlig social kraft, som støtter reformpolitikken, måske endda den væsentligste. Men de intellektuelle har ikke haft nogen egentlig igangsættende funktion for denne reformproces. De er snarere blevet knyttet til den undervejs, og med interesser som snarere defineres af deres specifikke fagområder end af deres status som intellektuelle. Udgangspunktet for hele denne proces var tomrummet efter den maoistiske æras afslutning. Da den nye ledelse tog over, stod den uden et detaljeret program, over for en befolkning, som var blevet udpræget fremmedgjort for det politiske liv. Det var derfor bydende nødvendigt at inddrage nye befolkningsgrupper i de politikforberedende diskussioner og søge at kooptere de professionelle eliter i denne proces.

Kan integrationen af den politiske og de professionelle intellektuelle eliter lade sig gøre i Kina? Kritiske østeuropæiske forfattere (jfr. Rakovski, 1978 samt Konrad & Szelenyi, 1979) har argumenteret for, at en sådan udvikling allerede er vidt fremskreden i Østeuropa. Tilsyneladende er lignende kræfter på spil i Kina. På den ene side nærmer de intellektuelle sig Partiet: ifølge en beregning er 36 pct. af Kinas intellektuelle nu partimedlemmer (White III, 1984: 27), hvilket er historisk rekord (– andelen er dog på under 10 pct., når vi blot ser på de »højere intellektuelle«). På den anden side nærmer Partiet og dets funktionærkorps, kadrerne, sig de intellektuelle. Der udfoldes store bestræbelser på at efteruddanne kadrerne og højne uddannelsesstandarden hos nyrekrutterede kadrer.⁵ Harmonisk konvergens?

Nærværende essay har søgt at demonstrere, at der bag den tilsyneladende harmoni ligger en endnu større disharmoni: den gamle spaltning fra 4. maj-bevægelsens tid mellem to modeller for den intellektuelles funktion, den »liberale« model og »enhedsideologiens« model, er vågnet til live igen, og er endog blevet yderligere skærpet af det sidste tiårs intensiverede kontakt mellem Kina og den øvrige verden.

Hvor vi i de fleste andre socialistiske lande kan se en virkelig konflikt mellem Parti og intellektuelle (i hvert fald i fortiden), så viser denne konflikt sig i tilfældet Kina at dække over konflikter mellem forskellige kategorier af intellektuelle, eller forskellige modeller for den intellektuelles funktion. Kinas intellektuelle har skullet substituere for det manglende proletariat i den revolutionære proces og har samtidig skullet fungere som videnskabelig og kulturel fortrop for en udefra påtvungen modernisering. Alt sammen bærende på en årtusindgammel arv af intellektuelt herredømme i konfuciansk regi. – Intet under, at konflikterne, trods skæbnefællesskabet mellem de involverede, har været fuldt ud så barske som i de øvrige socialistiske lande!

Noter

1. Eksempler er Goodman (1984), White (1981) og Pye (1981). Metodisk fik denne nyorientering inden for sinologien et skub fremad af Skilling & Griffith's banebrydende Sovjet-analyse (1971).
2. Jfr. Mark Elvin's tese om manglen på en »kreativ konservatisme« i nyere kinesisk historie (1986). Elvin sammenligner den kinesiske konfucianisme med islam, buddhisme og hinduisme i andre asiatiske lande, og finder at konfucianismens evne til at tilpasse sig den moderne verdens forandringer (= »kreativ konservatisme«) var påfaldende ringere end disse.
3. Ifølge en beregning blev 250.000 medlemmer af Kinas Kommunistiske Parti (KKP) betegnet som »højerelementer«, og langt hovedparten af disse var intellektuelle, jfr. Franklin (1987).
4. En artikel underskrevet »avisens kommentator« i de intellektuelles dagblad *Guangming Ribao* 23. januar 1987 går til frontalt angreb på Fang Lizhi's agitation for, at de intellektuelle skal have »selvstændig bevidsthed og egne værdinormer«; i helt traditionel kinesisk politisk stil beskrives denne tankegang som elementært asocial og oprørsk. En lignende artikel dukkede op i *Guangming Ribao* 11. marts 1987, men siden kampagnen mod »borgerlig liberalisme« toppede midt på foråret 1987, har der været forholdsvis stille omkring Fang Lizhi i den kinesiske presse.
5. Ifølge en plan vedtaget af KKPs centralkomite i 1984 skal 50 pct. af kadrekorpset i 1990 have et uddannelsesniveau svarende til »college-education level or above« (svarende til en akademisk grunduddannelse eller derover), og resten »secondary vocational or senior middle school education« (dvs. faglig uddannelse eller studentereksamensniveau), se *Beijing Review* nr. 14, 1984, p. 24.

Litteratur

- Cheek, Timothy & C. L. Hamrin (1986). *China's Establishment Intellectuals*, N. Y.: M. E. Sharpe.
- Cheng Youxin & Li Kejing (1983). »Om de intellektuelles klassemæssige position og sociale funktion«, *Zhongguo Shehui Kexue* (Kinas Samfundsvidenskaber), nr. 2.
- Clausen, Søren (1983). »Chinese Economic Debates after Mao and the Crisis of Official Marxism«, i Feuchtwang & Hussein (eds.), *The Chinese Economic Reforms*, N. Y.: St. Martin's Press.
- Elvin, Mark (1986). »The Double Disavowal: The Attitudes of Radical Thinkers to the Chinese Tradition«, pp. 112-137 i Yu Ming-shaw (ed.), *China and Europe in the Twentieth Century*, R.O.C.: Institute of International Relations.
- Franklin, Richard (1987). »Elite Conflict Over the Treatment of Professional Intellectuals in the PRC 1957-1967«, *Asian Profile*, Vol. 15, No. 2, pp. 99-117.
- Goldman, Merle (1967). *Literary Dissent in Communist China*, Cambridge: Harvard University Press.
- Goldman, Merle (1981). *China's Intellectuals: Advice and Dissent*, Cambridge: Harvard University Press.
- Goodman, D. S. G. (1984). *Groups and Politics in the People's Republic of China*, Cardiff University Press.
- Goodman, D.S.G. (1986). »PRC Fiction and its Political Context, 1978-82«, pp. 127-148 i *Cologne Workshop on Contemporary Chinese Literature*, Köln: Deutsche Welle.
- Grieder, Jerome B. (1981). *Intellectuals and the State in Modern China*, N.Y.: The Free Press.
- Halpern, Nina (1986). »Making Economic Policy: The Influence of Economists«, pp. 132-146 i *China's Economy Towards the Year 2000*, Vol. I: »The Four Modernizations«, Washington: Joint Economic Committee.
- Konrad, George & Ivan Szelenyi (1979). *The Intellectuals on the Road to Class Power. A Sociological Study of the Role of the Intelligentsia in Socialism*, Harvester Press.
- Moody, Peter R. (1977). *Opposition and Dissent in Contemporary China*, Stanford: Hoover Institution Press.
- Parish, William L. & Martin King Whyte (1984). *Urban Life in Contemporary China*, University of Chicago Press.

Noter

1. Eksempler er Goodman (1984), White (1981) og Pye (1981). Metodisk fik denne nyorientering inden for sinologien et skub fremad af Skilling & Griffith's banebrydende Sovjet-analyse (1971).
2. Jfr. Mark Elvin's tese om manglen på en »kreativ konservatisme« i nyere kinesisk historie (1986). Elvin sammenligner den kinesiske konfucianisme med islam, buddhisme og hinduisme i andre asiatiske lande, og finder at konfucianismens evne til at tilpasse sig den moderne verdens forandringer (= »kreativ konservatisme«) var påfaldende ringere end disse.
3. Ifølge en beregning blev 250.000 medlemmer af Kinas Kommunistiske Parti (KKP) betegnet som »højerelementer«, og langt hovedparten af disse var intellektuelle, jfr. Franklin (1987).
4. En artikel underskrevet »avisens kommentator« i de intellektuelles dagblad *Guangming Ribao* 23. januar 1987 går til frontalt angreb på Fang Lizhi's agitation for, at de intellektuelle skal have »selvstændig bevidsthed og egne værdinormer«; i helt traditionel kinesisk politisk stil beskrives denne tankegang som elementært asocial og oprørsk. En lignende artikel dukkede op i *Guangming Ribao* 11. marts 1987, men siden kampagnen mod »borgerlig liberalisme« toppede midt på foråret 1987, har der været forholdsvis stille omkring Fang Lizhi i den kinesiske presse.
5. Ifølge en plan vedtaget af KKPs centralkomite i 1984 skal 50 pct. af kadrekorpset i 1990 have et uddannelsesniveau svarende til »college-education level or above« (svarende til en akademisk grunduddannelse eller derover), og resten »secondary vocational or senior middle school education« (dvs. faglig uddannelse eller studentereksamensniveau), se *Beijing Review* nr. 14, 1984, p. 24.

Litteratur

- Cheek, Timothy & C. L. Hamrin (1986). *China's Establishment Intellectuals*, N. Y.: M. E. Sharpe.
- Cheng Youxin & Li Kejing (1983). »Om de intellektuelles klassemæssige position og sociale funktion«, *Zhongguo Shehui Kexue* (Kinas Samfundsvidenskaber), nr. 2.
- Clausen, Søren (1983). »Chinese Economic Debates after Mao and the Crisis of Official Marxism«, i Feuchtwang & Hussein (eds.), *The Chinese Economic Reforms*, N. Y.: St. Martin's Press.
- Elvin, Mark (1986). »The Double Disavowal: The Attitudes of Radical Thinkers to the Chinese Tradition«, pp. 112-137 i Yu Ming-shaw (ed.), *China and Europe in the Twentieth Century*, R.O.C.: Institute of International Relations.
- Franklin, Richard (1987). »Elite Conflict Over the Treatment of Professional Intellectuals in the PRC 1957-1967«, *Asian Profile*, Vol. 15, No. 2, pp. 99-117.
- Goldman, Merle (1967). *Literary Dissent in Communist China*, Cambridge: Harvard University Press.
- Goldman, Merle (1981). *China's Intellectuals: Advice and Dissent*, Cambridge: Harvard University Press.
- Goodman, D. S. G. (1984). *Groups and Politics in the People's Republic of China*, Cardiff University Press.
- Goodman, D.S.G. (1986). »PRC Fiction and its Political Context, 1978-82«, pp. 127-148 i *Cologne Workshop on Contemporary Chinese Literature*, Köln: Deutsche Welle.
- Grieder, Jerome B. (1981). *Intellectuals and the State in Modern China*, N.Y.: The Free Press.
- Halpern, Nina (1986). »Making Economic Policy: The Influence of Economists«, pp. 132-146 i *China's Economy Towards the Year 2000*, Vol. I: »The Four Modernizations«, Washington: Joint Economic Committee.
- Konrad, George & Ivan Szelenyi (1979). *The Intellectuals on the Road to Class Power. A Sociological Study of the Role of the Intelligentsia in Socialism*, Harvester Press.
- Moody, Peter R. (1977). *Opposition and Dissent in Contemporary China*, Stanford: Hoover Institution Press.
- Parish, William L. & Martin King Whyte (1984). *Urban Life in Contemporary China*, University of Chicago Press.

- Pye, Lucien (1981). *The Dynamics of Chinese Politics*, Oelgeschlager, Cambridge.
- Rakovski, Marc (1978). *Towards an East European Marxism*, London: Allison & Busby.
- Shi Ping (1983). »Om nogle teoretiske problemer vedr. de intellektuelle«, *Shehui Kexue* (Samfundsvidenskaberne), nr. 7.
- Shi Ping (1985). »Om definitionen af de intellektuelle, deres særlige karakteristika, og begrebets anvendelsesområde«, *Shehui Kexue*, nr. 3.
- Skilling, H. G. og F. Griffith (1971). *Interest Groups in Soviet Politics*, Princeton University Press.
- Thøgersen, Stig (1987). »China's Senior Middle Schools in a Social Perspective: A Survey of Yantai District, Shandong Province«, *The China Quarterly*, nr. 1, pp. 72-100.
- Wedell-Wedellsborg, Anne (1988). »Literature in Post-Mao China«, i Benewick & Wingrove (eds.), *China in Transition* (under udgivelse).
- White, Gordon (1981). *Party and Professionals. The Political Role of Teachers in Contemporary China*, N. Y.: M. E. Sharpe.
- White III, L. T. (1984). »Chinese Intellectuals and Party Policy«, *Issues and Studies*, October, pp. 11-30 samt *Issues and Studies*, November, pp. 12-32.
- Zhou Enlai (1956). »On the Question of the Intellectuals«, pp. 128-144 i Bowie & Fairbank (eds.), *Communist China 1955-1959. Policy Documents With Analysis*, Harvard University Press, 1965.